

Hardsyssel Historisk Samfund udsender med jævne mellemrum et elektronisk nyhedsbrev til vores medlemmer med stort og småt om arrangementer, hvad bestyrelsen har gang i, og hvad du som medlem kan forvente og glæde dig til.

Gudum Sognearkiv er med til at udfylde et tomrum i sognet

*Hardsyssel Historisk Samfund er i sine nyhedsbreve i gang med en serie af portrætartikler om og med de lokalhistoriske arkiver i foreningens område. Til dette nyhedsbrev har vi besøgt **Gudum Sognearkiv** i Lemvig Kommune. (Alle artikler i serien kan også læses på vores hjemmeside www.hardsyssel.org under "Nyheder").*

Skolen er nedlagt. Det samme er plejehjemmet. Der er ikke længere en dagligvarebutik i sognet. Og adskillige andre eksempler fra "der var engang" kan føjes til.

Sådan er det i mange landsbysamfund i Danmark. Sådan er det også i Gudum mellem Lemvig og Struer. Mange livsnerver, mødesteder og holdepunkter er forsvundet.

- Også i den sammenhæng spiller vores sognearkiv en vigtig rolle. Det er vigtigt, at vi sammen med det øvrige foreningsliv, der stadig er meget aktivt, er med til at bevare og styrke fællesskabet i sognet, så folk føler, at det fortsat er godt at bo i og flytte til Gudum, siger Anna Marie Touborg, Hans Colding og Lise Thorsen.

De ved, hvad de snakker om. Anna Marie Touborg var formand for Gudum Sognearkiv i godt 30 år frem til 2020. Hans Colding har været med lige så længe og arbejder stadig som frivillig i arkivet, og Lise Thorsen er daglig leder af arkivet.

Kun bevaret viden er historie

"En glemt fortid er ingenting. Kun bevaret viden er historie. Arkivet er gennem indsamling af viden lokalsamfundets sikkerhed for, at historie bliver bevaret for eftertiden". Sådan står der sort på hvidt i en formålsparagraf for Gudum Sognearkiv, og arkivets folk tager mange virkemidler i brug for at samle lokalhistorien op for sognets beboere og andet godtfolk. Her er et par eksempler:

To af arkivets frivillige, Hans Colding og Niels Albæk, fotograferede i 2018-2019 alle 433 husstande (gårde, ejendomme og huse) i sognet. Nu er man i arkivet i gang med at samle tekster om og til de enkelte steder, så man på et tidspunkt får et samlet register over, hvem der har boet og bor rundt omkring i sognet. Det er også via denne opsamling af viden om steder og personer, at man ret nøjagtigt kan fastslå, at der for øjeblikket bor 770 mennesker i Gudum Sogn. Både fastboende og tilflyttere har glæde af den bevarede viden, som trækker lokalhistoriske spor efter sig.

Et andet eksempel på en særlig del af arbejdet med at opsamle og formidle viden er 266 gamle glasplader i arkivets gemmer. De indeholder fotos, som Chr. Raabjerg Jensen tog rundt i sognet fra starten af det 19. århundrede og frem til 1929. Dem har frivillig Niels Alkjær med teknisk snilde på bedste Georg Gearløs manér opgraderet, så de kan ses digitalt i meget høj kvalitet. Disse kle-

nodier indgår i sognearkivets store samling af fotos, der rummer ca. 2.000 enkeltfotos og ca. 80 fotoserier.

Folkene i Gudum Sognearkiv fornemmer en meget stor opbakning til arkivets arbejde. Det gælder ikke mindst til arrangementer, som sognearkivet arrangerer – alene, men oftest i samarbejde med andre gode forenings kræfter i sognet.

- Vi mærker især opbakningen til vores årlige "Åben Gård" arrangement, som hver gang samler rigtig mange af sognets borgere. "Åben Gård" skal forstås i bred betydning. Det er ikke kun gårde, men også virksomheder og andre steder i sognet, som gemmer på og gerne vil formidle en god lokalhistorie, fortæller Anna Marie Touborg, Hans Colding og Lise Thorsen.

Gudum - "gudernes sted"

Navnet Gudum betyder "gudernes sted". Det antyder, at stedet må have været knudepunkt for ældgammel gudedyrkelse. I sognet er der et område, der hedder Vium højene. "Vium" er udtryk for et sted for religiøse ceremonier. Kan man – uden at overfortolke - gå så vidt at påstå/foreslå, at oversættelsen af Gudum og Vium til vor tids sprog har trukket spor af lokalhistorisk betydning op gennem årene til forholdsvis nyere tid? Her er svarene fra Anna Marie Touborg, Hans Colding og Lise Thorsen på dette spørgsmål:

- Vi kan i hvert fald konstatere, at sognet fra gammel tid er præget af historie og kultur – kirke, kloster, landbohistorie, folkelige vækkelser og brydninger mellem dem. Det meste iøjnefaldende, når vi kigger bagud, er den markante opdeling, der var i sognet imellem på den ene side Indre Mission og på den anden side grundtvigianerne. Det satte sig mange spor. Kulturhistorisk i den forstand, at det var et meget aktivt sogn med ofte stærke og markante holdninger. Også politisk. Opdelingen mellem Indre Mission og grundtvigianerne er i dag næsten udlignet, men der er stadig et meget aktivt kirkeliv i sognet. Det store samlingspunkt i dag er Gudum Sognehus. Det betyder rigtig meget for fællesskabet og sammenholdet i sognet, understreger de tre.

Særlige "fyrtårne" i Gudum

I Gudum er der en række steder, som i det lange perspektiv, både udadtil og indadtil, har været særlige "fyrtårne" for sognet og sognets udvikling. Blandt dem er især Klostermølle og godset Gudumkloster. Om sidstnævnte har Hans Colding til denne artikel lavet nedenstående sammendrag:

"Gudumkloster var det store gods i Gudum, der ejede næsten alle fæstegårde i Gudum og tilgrænsende sogne.

I 1757 kom godset til salg, vistnok fordi ejeren, J. F. Wedel, var kommet i økonomiske vanskeligheder. Den 12. december 1757 blev auktionen så holdt med det resultat, at godset blev delt op. Det var den lokale præst, Lars Johan Jelstrup, der købte hovedgården og adskillige andre gårde. Desuden blev 13 fæstegårde solgt til hidtil værende fæstere. De blev herved selvejere.

I løbet af de næste årtier blev der endnu flere selvejere i Gudum. Hermed blev der åbnet for bondens selveje og frihed for første gang i kongeriget Danmark og for de store landboreformer, der kom ca. 30 år senere".

I nutiden og i lokalt perspektiv hører det med til denne historie, at lokale Gudum kræfter fik lavet et lokalhistorisk drama, som blev opført i anledning af 200-året for Stavnsbåndets ophævelse. Titlen på dramaet var "Tusind tak, Johan". Kurt Juul var forfatter på stykket, som han skrev i Holberg-stil.

Med Anna Marie Touborg som instruktør medvirkede store dele af beboerne i Gudum på scenen eller bagved som bl.a. skuespillere, lysfolk, kostumesyere, musikere og dansere. Et eksempel på, at man i Gudum har øje for at kæde fortid og nutid sammen, så lokalhistorien bliver levende for borgere i sognet i dag.

FAKTA OM GUDUM SOGNEARKIV

- * Gudum Sognearkiv blev officielt stiftet i 1988. Det fik til huse i ydmyge omgivelser i toiletbygningen i skolegården i Gudum. Senere fik arkivet lokaler i Gudum Skole. I dag er Gudum Sognearkiv fysisk og også aktivt en meget synlig del af Gudum Sognehus.
- * Anna Marie Touborg var formand for Gudum Sognearkivs bestyrelse fra starten i 1988 til 2020, da Gitte Fiskbæk overtog posten. Ud over formanden består bestyrelsen i dag af Lise Thorsen, der er næstformand og også arkivets daglige leder, Elke Hermanns-Bredgaard, der er kasserer, Christian Futtrup, der bl.a. står for arkivets hjemmeside, Berit Kristensen og Lene Damborg. Suppleanter til bestyrelsen er Åse Stigaard Larsen og Hans Colding. Sidstnævnte har været med i arkivets arbejde siden starten i 1988.
- * Medlemmer af Gudum Sogneforening er også medlemmer af Gudum Sognearkiv. På den måde er sogneforeningen, både økonomisk og i forhold til synlighed og opbakning i sognet, en væsentlig ”rygrad” for arkivet.
- * Gudum Sognearkiv har åbent hver onsdag eftermiddag. Her arbejder frivillige med bl.a. opsamling, registrering, forskning i og formidling af de materialer, som afleveres til arkivet fra folk i sognet og andet godtfolk.
- * Gudum Sognearkiv udgiver med jævne mellemrum publikationer, der sætter fokus på særlige lokalhistoriske temaer i sognet. Af de seneste publikationer kan f.eks. nævnes følgende titler: ”Statsungdomslejr i Klosterheden og Flygtningelejr i Gudum”, ”Thingtofte Mejeri i Gudum”, ”Skoleliv og ungeliv i det gamle Gudum” og ”Dengang, der var købmænd på landet”. Anna Marie Touborg, Hans Colding, Karl Vilhelm Pedersen og Chr. Futtrup er med den uofficielle titel af ”seniorforskere” hovedpersoner bag teksterne i disse udgivelser.
- * Du kan læse mere om Gudum Sognearkiv på www.gudumsognearkiv.dk

Indkørsel til Gudum fra vest.

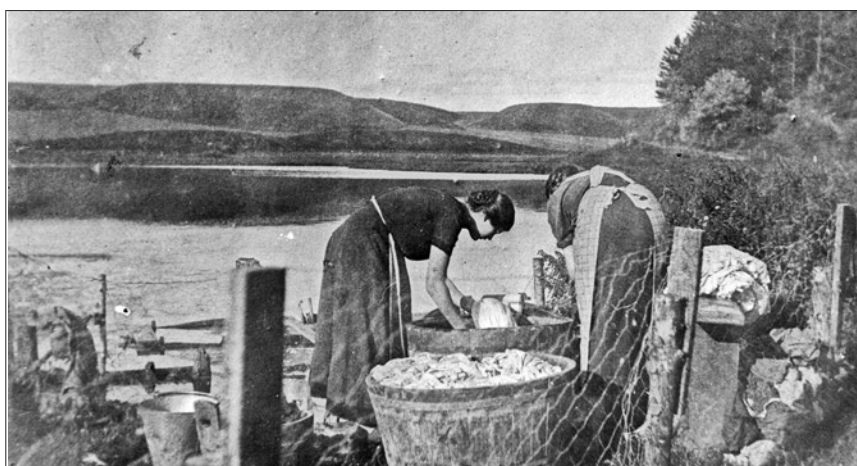
Fra venstre Anna Marie Touborg, Lise Thorsen og Hans Colding, som vi satte stævne for at sætte fokus på Gudum Sognearkiv. Arkivets nuværende formand, Gitte Fiskbæk, var forhindret i at deltage i mødet. Skærmen i baggrunden synliggør den tætte tilknytning, der er mellem Gudum Sognearkiv og Gudum Sognehus, hvori arkivet har til huse.

Tre af de frivillige, der mødes hver onsdag eftermiddag i arkivet for at bearbejde og registrere det lokalhistoriske materiale. Det er fra venstre: Anette Grønne, Ruth Nederby og Niels Albæk.

Gudum Kloster og Gudum Kirke fra ca. 1935.

Storvask i Klostermølle i 1913. Billedet er et eksempel fra de 266 gamle glasplader, som en af de frivillige i arkivet, Niels Albæk, med snedig teknik har fået "opgraderet", så det nu kan ses digitalt i høj kvalitet.

Lørdag den 28. oktober præsenteres 2023-udgaven af Hardsyssels Årbog, der er udgivet hvert år siden 1907. Det sker ved Historiens Dag, som i år holdes i Skærum Mølle ved Vemb. Her kan medlemmer af Hardsyssel Historisk Samfund få udleveret årbogen frisk fra fad. Efterfølgende vil 2023-udgaven blive distribueret via privat omdeling eller Postvæsenet til medlemmerne.

Nedenstående kan du som appetitvækker se titler og forfatternavne til de artikler, der optræder i Hardsyssels Årbog 2023:

- * Jannik Bojen-Møller: "Arkitekt Helge Bojsen-Møllers sygehusbyggerier i det gamle Ringkøbing Amt".
- * Claus Helix Nielsen: "Et hus med gæster – hos Buhls i Vesterbjerg i Lemvig 1908-1925".
- * Anders Villadsen: "Sevel Kro i 1870-erne og 1880-erne – en kromands op- og nedtur og til sidst et nyt livsafsnit".
- * Franz Jensen: "Gudmund Hatt".
- * Christian Ringskou: "Skjern og Amager – en kvarterdannelse i den nye by".
- * Preben Hansen: "Af forbryderslæggt".
- * Ole Edvard Mogensen: "Ny bane Harboøre-Thyborøn".
- * Thyge Svenstrup: "Dankvart Dreyer – guldaldermaleren, som opdagede Lemvig-området".

Tuberkulosehospitalet i Holstebro, tegnet af Hele Bojsen-Møller og indviet i 1907 (Holstebro Lokalhistoriske Arkiv). Fotoet optræder i artiklen i Hardsyssels Årbog om sygehusbyggerier i det gamle Ringkøbing Amt.

Gæsteværelset hos Buhls i Lemvig – akvarel i gæstebogen, malet af Svend Risom. Illustrationen optræder i artiklen "Et hus med gæster – hos Buhls i Vesterbjerg i Lemvig".

DE NÆSTE ARRANGEMENTER I HARDSYSSEL HISTORISK SAMFUND

Her er en oversigt over de næste tre arrangementer i Hardsyssel Historisk Samfund. Sæt allerede nu kryds i kalenderen:

Historiens Dag 2023: Historiens Dag lørdag den 28. oktober kl. 14-17 holdes i Skærum Mølle ved Vemb. Her vil tidligere museumsdirektør på Holstebro Museum, Esben Graugaard, holde foredrag om Villemoes-slægten. Titlen på Esben Graugaards foredrag er: "Villemoes – en iværksætter- og dannelsehistorie i et vestjysk landbomiljø ca. 1860-1960". Efterfølgende vil 2023-udgaven af Hardsyssels Årbog blive præsenteret, og deltagerne i mødes kan få et eksemplar af årbogen med sig hjem.

Årsmødet 2024: Foreningens årsmøde i 2024 holdes lørdag den 9. marts kl. 14-17 i Vedersø Kulturcenter. Her vil den kendte lokalhistoriker, Jon Høgh, Ulfborg, holde foredrag om Kaj Munk og Kaj Munks fætter, digteren Nis Petersen. Titlen på Jon Høghs foredrag er: "Digtere og fætre – Kaj Munk og Nis Petersen". I forbindelse med årsmødet holdes foreningens generalforsamling.

Sommermødet 2024: Sommermødet holdes i Thyborøn lørdag den 15. juni. Her vil manden bag bl.a. Sea War Museum i Thyborøn, Gert Normann Andersen, fortælle om og vise rundt i sit nye Maritimhistoriske Museumscenter i det tidligere Kystcenter i byen. Programmet for dagen er endnu ikke helt på plads, men det vil blive meldt ud hurtigst muligt i vores nyhedsbreve. (Tegningen viser det nye Maritimhistoriske Museumscenter i Thyborøn, som åbner i 2024).